

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ФІЗИКО-МЕХАНІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ СЕРЕДОВИЩА НАСІННИКА ДИНІ ТА ОГІРКА

А.С. Пастушенко, асистент

Миколаївський державний аграрний університет

Анотація: розроблено математичну модель, що відображає фізико-механічні параметри середовища насінника дині та огірка з визначення основних характеристик міцності.

Ключові слова: насінник, насіння, текучість, швидкість розповсюдження подовжніх хвиль стиснення, параметри середовища насінника.

Постановка проблеми. Технологічний процес виділення і доробки насіння на сучасних потокових лініях і окремих машинах складається з ряду послідовних операцій, в процесі яких робочі органи машин і установок діють на насінніві плоди та насіння.

В процесі дії робочих органів на оброблювальний матеріал, стосовно технологічних операцій виділення насіння, переслідується дві мети:

- зміна в необхідному напрямі початкового стану насінників;
- максимальне зберігання початкового стану насіння, що міститься в плодах, за для отримання високоякісного насіннєвого матеріалу.

В обох випадках якісна сторона очікуваної зміни чи зберігання початкового стану в певній мірі визначається геометричними і режимними параметрами робочих органів, а також фізичними і технологічними властивостями вихідного перероблюваного матеріалу.

Взаємодія робочих органів машини і плодів що обробляються, з метою якісного відділення насіння від насінника вимагає чіткого моделювання процесу. Це дозволяє на етапі проектування зробити правильний вибір конструкції машини та її робочих органів, з урахуванням бажаних результатів.

Як відомо, технологічний процес одержання насіння гарбузових культур розділяється по характеру виконання роботи на дві основні операції:

- руйнування плодів з метою максимального вивільнення насіння від зв'язку з м'якоттю;
- відділення вільного насіння від подрібненої маси.

Кожну з цих операцій, в спеціально призначених машинах, виконують відповідні робочі органи: подрібнювач, сепаратор. При цьому на якість обох операцій значний вплив мають вміст в масі насінників рослинних і органічних домішок, фізико-механічні властивості об'єктів обробітку, умови обробітку, ступінь подрібнення насінників та вивільнення насіння.

Якщо перші три чинники не залежать від конструктивних і технологічних особливостей подрібнювального пристрою, то ступінь подрібнення та вивільнення насіння знаходиться в прямій залежності від них.

Для вивчення стану та поведінки насінневих плодів під час та після дії на них робочих органів машини, необхідно встановити фізико-механічні властивості що формують основу під дослідження процесу руйнування насінників та руху робочої маси і виділення з неї максимально можливої кількості вільного насіння, шляхом його просіювання крізь решітне полотно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як показав проведений нами аналіз, ґрунтовні теоретичні дослідження середньостатистичних показників фізико-механічних властивостей насінників і насіння овоче-баштанних культур були проведені професором І.Ф. Анісимовим [1]. Серед них такі як: середня маса плоду; питомий опір роздавлювання; міцність оболонки насіння на прокол; фрикційні властивості насіння.

Теоретичні дослідження динамічних процесів що відбуваються під час виробництва насіння огірка і дині за допомогою давильної технології вимагають визначення наступних характеристик: щільність і стисливість середовища насінника; модуль пружності E ; швидкість розповсюдження хвиль стискання в середовищі насінника; межа міцності тіла насінника і матеріалу насіння.

Проблеми створення моделей суцільних середовищ опікувалися такі науковці як Ю.М. Работнов, Р.І. Нігматулін, В.М. Ніколаєвський та інші

дослідники [2, 3, 4]. Наукові роботи що були виконані ними носять фундаментальний характер і для даного прикладного випадку є достатньо складними та мало зручними. Тому, використовуючи ідеологію наукових праць перелічених авторів, застосуємо для вирішення поставленої задачі дещо змінений підхід.

Викладення основного матеріалу досліджень. Для визначення параметрів середовища насінника сформуємо математичну модель розповсюдження в ній хвиль стиснення.

Припускаємо що: властивості тіла насінника огірка і дині однакові; внутрішня маса насіннєвих плодів що подрібнюються, розглядається як однорідну нестисливу (або слабо стисливу) середу; внутрішній тиск (напруження) однаковий для всіх компонентів з яких складається середовище; відновленням деформованого шару на виході з робочої зони нехтуємо [5].

Середовище насінника включає такі складові як вода (до 93%), рослинна основа і повітря. Для впорядкованості приймаємо наступний порядок індексації параметрів компонентів середовища насінника, де $i = 1$ – тверда рослинна основа, $i = 2$ – вода; $i = 3$ – повітря.

Розглянемо модельне однорідне середовище густини ρ , з модулем пружності E . У випадку одновимірної подовжньої деформації тіла такого середовища запишемо відому залежність закону Гука [6, 7]

$$\delta = E\varepsilon, \quad (2.1)$$

де $\varepsilon = \Delta l / l$ – відносна деформація стиснення;

E – модуль пружності (модуль Юнга).

Знайдемо зв'язки між параметрами умовного однорідного середовища і параметрами його складових елементів.

Вважаємо, що $\gamma_i (i = 1, 2, 3)$ – об'ємна концентрація елементу, тоді

$$\sum_{i=1}^3 \gamma_i = \gamma_1 + \gamma_2 + \gamma_3 = 1, \quad (2.2)$$

а сумарна деформація стиснення

$$\Delta l = \sum_{i=1}^3 \Delta l_i, \quad (2.3)$$

або у відносному вигляді:

$$\varepsilon = \frac{\Delta l}{l} = \sum_{i=1}^3 \frac{\Delta l_i}{l_i} \frac{l_i}{l}. \quad (2.4)$$

Вважаємо, що $\Delta l_i / l_i = \varepsilon_i$, а $l_i / l \approx \gamma_i$, тоді (2.4) приймає вигляд

$$\varepsilon = \sum_{i=1}^3 \gamma_i \varepsilon_i. \quad (2.5)$$

Далі додатково приймаємо, що внутрішній тиск (напруження) однаковий для всіх компонентів середовища, тобто

$$\sigma = E \varepsilon = E_i \varepsilon_i, \quad (2.6)$$

звідки
$$\varepsilon = \frac{\sigma}{E} = \sum_{i=1}^3 \gamma_i \varepsilon_i = \sigma \sum_{i=1}^3 \frac{\gamma_i}{E_i}. \quad (2.7)$$

З виразу (2.7) знаходимо

$$E = \left(\sum_{i=1}^3 \gamma_i / E_i \right)^{-1}. \quad (2.8)$$

Відзначимо, що коефіцієнт пропорційності E_i при $i = 1, 2$ є величиною, зворотною величині стисливості χ_i

$$E_{1,2} = \frac{1}{\chi_{1,2}}.$$

Густину еквівалентного суцільного середовища знайдемо із залежності

$$\rho = \sum_{i=1}^3 \gamma_i \rho_i. \quad (2.9)$$

Швидкість розповсюдження хвиль стиснення в такому середовищі визначається відомим виразом [8, 9]

$$c_0 = \sqrt{E / \rho}, \quad (2.10)$$

аналогічно вважаємо, що

$$c_i = \sqrt{E_i / \rho_i}, \quad i = 1, 2, 3. \quad (2.11)$$

Підставивши в (2.10) вирази (2.8) і (2.9), одержимо

$$c_0 = \left[\left(\sum_{i=1}^3 \frac{\gamma_i}{E_i} \right) \left(\sum_{i=1}^3 \gamma_i \rho_i \right) \right]^{-\frac{1}{2}}. \quad (2.12)$$

Позначимо, що

$$E = \sum \frac{\gamma_i}{E_i} = \sum \frac{\gamma_i}{\rho_i (E_i / \rho_i)} = \sum \frac{\gamma_i}{\rho_i c_i^2}.$$

Тоді

$$c_0 = \left[\left(\sum_{i=1}^3 \frac{\gamma_i}{\rho_i c_i^2} \right) \left(\sum_{i=1}^3 \gamma_i \rho_i \right) \right]^{-\frac{1}{2}}. \quad (2.13)$$

Аналіз літературних джерел [8, 9, 10] дозволив прийняти $\rho_1 \approx 1350$ кг/м³, $\rho_2 \approx 1000$ кг/м³, $\rho_3 \approx 1,2$ кг/м³, $c_1 \approx 3500$ м/с, $c_2 \approx 1500$ м/с, $c_3 \approx 330$ м/с.

Тоді наближено можна вважати, що сума добутків

$$\sum_{i=1}^3 \gamma_i \rho_i \approx \gamma_1 \rho_1 + \gamma_2 \rho_2,$$

так як $\gamma_3 \rho_3$ має модуль в декілька разів менший ніж $\gamma_1 \rho_1$ і $\gamma_2 \rho_2$, а значить можна прийняти суму у вигляді

$$\sum_{i=1}^3 \frac{\gamma_i}{\rho_i c_i^2} \approx \frac{\gamma_3}{\rho_3 c_3^2}.$$

Вираз для швидкості розповсюдження подовжніх хвиль (2.13) можна представити як

$$c_0 = c_3 \sqrt{\frac{\rho_3 / \rho_1}{\gamma_1 \gamma_3 \left(1 + \frac{\gamma_2 \rho_2}{\gamma_1 \rho_1} \right)}}. \quad (2.14)$$

Знайдемо відношення: $\frac{\rho_3}{\rho_1} = \frac{1,2}{1350} = 0,89 \cdot 10^{-3}$; $\frac{\rho_2}{\rho_1} = \frac{1000}{1350} = 0,741$. Вважаємо

для огірків $\gamma_1 \approx 0,04 \div 0,05$, $\gamma_3 \approx 0,05 = const$. Тоді отримаємо $c_0 \approx 52$ м/с.

Ці значення близькі до швидкості для сирової гуми – 54 м/с [9].

При визначенні фізико-механічних параметрів середовища (матеріалу) насінника з'ясуємо параметри міцності матеріалу насіння.

Для визначення параметрів міцності насіння 1 (рис. 2.1) використовуємо результати випробувань [1] насіння огірка і дині на прокол тонкою голкою 2 діаметром 1 мм, які фіксують цей параметр в межах $[19,6 \div 34,6] \text{ Н/мм}^2 \times 10^3$. Розглянемо модель процесу проколу детальніше.

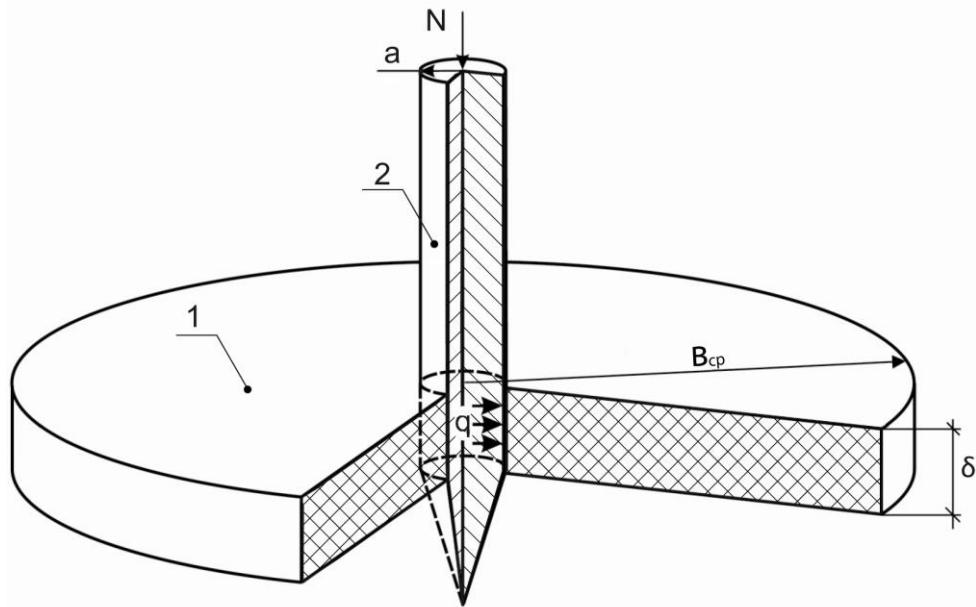

Рис. 2.1. Схема визначення міцності оболонки насіння на прокол

Для визначення σ_T використовуємо моделі [11, 2] навантаження пружно-пластичних тіл (дисків, труб) внутрішнім тиском. У [2] приведені результати рішення задачі пружного навантаження у вигляді:

$$\sigma_{rr} = A + \frac{B}{r^2}; \quad \sigma_{\theta\theta} = A - \frac{B}{r^2}; \quad (2.15)$$

$$u = \frac{r}{E} [\sigma_{\theta\theta} - \mu \cdot \sigma_{rr}], \quad (2.16)$$

де σ_{rr} – радіальні напруги в диску; $\sigma_{\theta\theta}$ – окружні напруги в диску; i – радіальні деформації; E – модуль пружності; μ – коефіцієнт Пуассона; r – поточний радіус $[a \leq r \leq b]$; A, B – постійні.

Постійні A і B визначаються з граничних умов:

$$r = a; \quad \sigma_{rr} = -q; \quad r = b; \quad \sigma_{\theta\theta} = 0, \quad (2.17)$$

шляхом підстановки у залежності

$$A = q \frac{a^2}{b^2 - a^2}; \quad B = -q \frac{a^2 b^2}{b^2 - a^2}, \quad (2.18)$$

де a – радіус голки; b – усереднений радіус насінини.

З врахуванням (2.17) і (2.18) отримаємо

$$u = \frac{r}{E} q \frac{a^2}{b^2 - a^2} \left[(1 - \mu) - (1 + \mu) \frac{b^2}{a^2} \right]. \quad (2.19)$$

Зважаючи на те, що $u = r = a$, отримаємо

$$E = q \frac{a^2}{b^2 - a^2} \left[(1 - \mu) - (1 + \mu) \frac{b^2}{a^2} \right]. \quad (2.20)$$

Підставляючи в (2.20) $a = 0,5 \text{ мм}$, $b_{cp} = 6 \text{ мм}$ [1], $\mu \approx 0,5$ виходячи з геометричних розмірів голки і насіння огірка, а також значення коефіцієнта Пуассона для матеріалу насінника визначеного за допомогою (2.14), отримаємо: $E \approx 1,5q$.

Вважаємо, що прокол відбувається, коли матеріал досягає межі текучості на границі з голкою. У [11] показано, що це відбувається при

$$q \approx 0,6 \sigma_T \left(1 - b^2/a^2 \right). \quad (2.21)$$

З іншого боку прокол – це осьове зусиллям N на одиницю площі, тоді

$$2\pi a q \delta = N \pi a^2, \quad (2.22)$$

де δ – середня товщина насіння огірка.

Отже з врахуванням (2.22) одержимо

$$\sigma_T = N \frac{a}{1,2\delta}. \quad (2.23)$$

У нашому випадку $a = 0,5 \text{ мм}$; $\delta_{cp} = 1,6 \text{ мм}$; $N_{cp} = 27,2 \cdot 10^{-3} \text{ Н/мм}^2$.

Тоді $\sigma_T = 0,26 N_{cp} \approx 0,26 \cdot 27,2 \cdot 10^{-3} = 7,072 \cdot 10^{-3} \text{ Н/мм}^2$;

$E \approx 0,9 \sigma_T = 0,9 \cdot 7,072 \cdot 10^{-3} = 6,37 \cdot 10^{-3} \text{ Н/мм}^2$.

Значення σ_T одержане І.Ф. Анісімовим [1] за результатами експериментальних досліджень міцнісних характеристик насіння огірка становило $\sigma_T = 7,3 \cdot 10^{-3} \text{ Н/мм}^2$, що на 3,1% відрізняється від значення σ_T отриманого за допомогою теоретичних залежностей (2.20) – (2.23).

При роздавлюванні насінника в зазорі між барабаном і решітною декою та переміщенні роздавленого плоду і його фрагментів вагомий вплив на силові і динамічні процеси мають такі характеристики, як стисливість середовища і щільність насінника.

Всебічне зминання насінника призводить до зменшення його об'єму на величину ΔV і виникненню пружних сил, що намагаються повернути плоду первинний об'єм. Тому стисливістю його середовища будемо вважати величину, що чисельно дорівнює відносній зміні об'єму тіла dV до зміни тиску dP , який її викликав.

$$\beta = -\frac{1}{V} \cdot \frac{dV}{dP},$$

або більш наближено

$$\beta = -\frac{1}{V} \cdot \frac{\Delta V}{\Delta P}. \quad (2.24)$$

Коефіцієнт β для ньютонівських рідин практично не залежить від величини тиску і часу його дії. В той же час для пластично в'язких систем, із збільшенням тиску він зменшується і може досягати величини, що є властивою для води, у зв'язку з тим що в насінниках огірка і дині її міститься 85 ... 93%.

У випадку стискання силою P насіннєвого плоду у циліндрі за допомогою поршня площею F , маємо

$$\Delta V = \Delta l \cdot F; \quad V = l \cdot F; \quad \Delta P = P/F.$$

Підставляючи у (2.24) одержимо

$$\beta = -\frac{\xi}{V} \cdot \frac{F}{P}, \quad (2.25)$$

де, відносне подовження $\xi = \Delta l/l$.

З іншого боку, величина обернена стисливості β є модулем об'ємної пружності k

$$k = 1/\beta,$$

який у свою чергу пов'язаний з іншими пружними параметрами: модулем пружності (модулем Юнга) E і коефіцієнтом Пуассона μ [12]

$$k = \frac{E}{3(1 - 2\mu)}. \quad (2.26)$$

Якщо відомі маса і об'єм насіннєвого плоду, то його середня щільність визначається з відношення

$$\rho = M/V, \quad (2.27)$$

де M – маса плоду; V – об'єм плоду.

Зважаючи на те, що форма насінника огірка близька до еліпсоїду, а насіннєвого плоду дині до кулі, їхній об'єм може бути обчислений шляхом визначення об'єму витисненої плодом води, відповідно як

$$V = 4/3 \pi abc; \quad V = 4/3 \pi R_o^3, \quad (2.28)$$

де a, b, c – півосі еліпсоїду, R_o – радіус кулі.

Оцінку середньої щільності насінників можна провести з погляду на глибину їхнього занурення у воду. Наприклад (рис. 2.2), для плоду дині 1, що має форму кулі радіусом R_o , в разі її перебування у рідині 2, над поверхнею знаходиться лише кульовий сегмент висотою H і радіусом r .

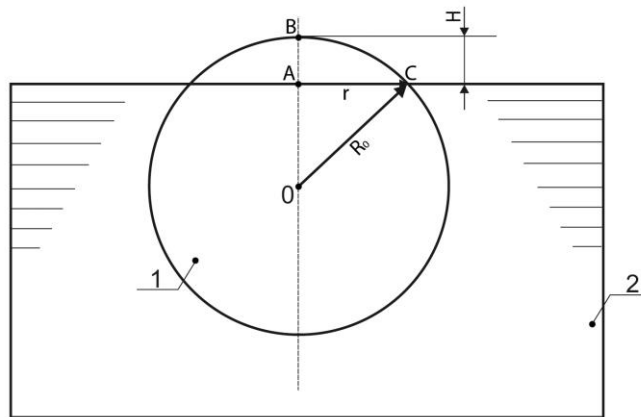

Рис. 2.2. Схема для визначення щільності зануреного у воду насінника

Висота і радіус сегменту пов'язані залежністю

$$R_o^2 = r^2 + (R_o - H)^2. \quad (2.29)$$

Вважаємо, що нам відома величина радіуса сегменту r . Тоді

$$H = R_o - \sqrt{R_o^2 - r^2},$$

або у відносних величинах

$$h = H/R_o = 1 - \sqrt{1 - \left(r/R_o\right)^2}. \quad (2.30)$$

Якщо $(r/R_o)^2 \ll 1$, то

$$h = \frac{1}{2}(r/R_o)^2. \quad (2.31)$$

Об'єм кульового сегменту дині буде визначатися з формули

$$V_c = \pi R_o^3 h^2 \left(1 - \frac{h}{3}\right). \quad (2.32)$$

Тоді обсяг зануреної частини насіннєвого плоду

$$V_1 = V - V_c = 4/3\pi R_o^3 - \pi R_o^3 h^2 \left(1 - \frac{h}{3}\right) = 4/3\pi R_o^3 \cdot \left[1 - \frac{3}{4}h^2 \left(1 - \frac{h}{3}\right)\right]. \quad (2.33)$$

Згідно закону Архімеда

$$V_1 \rho_{\text{вл}} = V \rho_{\text{пл}}, \quad (2.34)$$

де, $\rho_{\text{пл}}$ – середня щільність насінника; $\rho_{\text{вл}}$ – щільність води.

Із співвідношення (2.34)

$$\rho_{\text{пл}} = \rho_{\text{вл}} \frac{V_1}{V},$$

або підставляючи (2.28) і (2.33)

$$\rho_{\text{пл}} = \rho_{\text{вл}} \left[1 - \frac{3}{4}h^2 \left(1 - \frac{h}{3}\right)\right], \quad (2.35)$$

$$\text{де, } h = 1 - \sqrt{1 - \left(r/R_o\right)^2}.$$

За умови що $(r/R_o)^2 \ll 1$, маємо

$$\rho_{\text{пл}} \approx \rho_{\text{вл}} \left[1 - \frac{3}{16} \left(r/R_o\right)^2\right]. \quad (2.36)$$

Для оцінки вважаємо, що $(r/R_o)^2 = 0,2$, тоді $\rho_{\text{пл}} \approx \rho_{\text{вл}} \cdot 0,96$.

З іншого боку, щільність насіннєвого плоду можна визначити як

$$\rho_{\text{пл}} = \gamma_m \rho_m + \gamma_v \rho_v + \gamma_n \rho_n,$$

де $\gamma_m, \gamma_v, \gamma_n$ і ρ_m, ρ_v, ρ_n – відповідно, відносні складові та щільності мезги, води і повітря у плоді.

В зв'язку із тим, що частка $\gamma_n \rho_n \ll \rho_{пл}$, вважаємо що

$$\rho_{пл} = \gamma_m \rho_m + \gamma_v \rho_v,$$

а відповідно

$$\gamma_m = (0,96 - \gamma_v) \cdot \rho_v / \rho_m \approx 2(0,96 - \gamma_v). \quad (2.37)$$

Якщо на підставі даних М.Г. Ковальова і Г.А. Хайліса [13] вважати, що для плодів дині і огірка середнє значення $\rho_m \approx 500 \text{ кг/м}^3$ ($\rho_m = 400 \dots 630 \text{ кг/м}^3$), а $\rho_v = 1000 \text{ кг/м}^3$, то в разі коли

$$\gamma_v = 0,9 \text{ відповідно } \gamma_m = 0,12;$$

$$\gamma_v = 0,85 \text{ відповідно } \gamma_m = 0,22 \text{ і т.д.}$$

Висновки: Отримані результати теоретичних досліджень дали змогу визначити параметри середовища насінника, що є вагомим аспектом для подальшого вивчення проблеми відділення насіння від насінника. Отриманий показник швидкості розповсюдження подовжніх хвиль насінника $c_0 \approx 52 \text{ м/с}$ дуже схожий з однойменним показником такого матеріалу як сира гума (пластично-в'язке тіло), що служить непрямым доказом правильності підходу.

Визначено узагальнене значення модуля пружності E для матеріалу насіннєвих плодів культур що розглядаються, у вигляді $E \approx 1,5q$.

Порівняння граничного значення міцності насіння огірка одержаного аналітично із застосуванням запропонованих залежностей ($\sigma_T = 7,072 \cdot 10^{-3} \text{ Н/мм}^2$) не перевищує більше ніж на 3,1% значення σ_T одержаного експериментальним шляхом ($\sigma_T = 7,3 \cdot 10^{-3} \text{ Н/мм}^2$), що говорить про прийнятність розробленої моделі для визначення вказаного параметра.

Література:

1. Анисимов И.Ф. Машины и поточные линии для производства семян овощебахчевых культур / И.Ф. Анисимов. – Кишинев: Штиинца, 1987. – 286 с.
2. Работнов Ю.Н. Механика деформируемого твердого тела / Ю.Н. Работнов. – М.: Наука, 1988. – 712 с.

3. Нигматулин Р.И. Динамика многофазных сред: 4 т. – М.: Наука, 1987. – 464 с.
4. Николаевский В.Н. Механика пористых и трещиноватых сред. – М.: Недра, 1984. – 232 с.
5. Реология. Теория и приложения / под ред. Ф. Эриха. – М. : Издательство иностранной литературы, 1962. – 824 с.
6. Батуев Г.С. Инженерные методы исследования ударных процессов / Г.С. Батуев, Ю.В. Голубков, А.К. Ефремов, А.В. Федосов. – М.: Машиностроение, 1969. – 248 с.
7. Динник А.Н. Удар и сжатие упругих тел / А.Н. Динник. – Киев.: Изд-во АН УССР, 1952. – 142 с.
8. Кильчевский Н.А. Теория соударения твердых тел / Н.А. Кильчевский. – М.: Техиздат, 1949. – 256 с.
9. Кухлинг Х. Справочник по физике: пер. с нем. / Х. Кухлинг. – М.: Мир, 1985. – 520 с.
10. Поздеев В.А. Импульсные возмущения в газожидкостных средах / В.А. Поздеев, Н.М. Бескаравайный, В.Г. Ковалев. – К.: Наук. думка, 1988. – 210 с.
11. Качанов Л.М. Основы теории пластичности / Л.М. Качанов. – М.: Наука, 1969. – 420 с.
12. Ольховский И.И. Курс теоретической механики для физиков / И.И. Ольховский. – М.: МГУ, 1978
13. Хайлис Г.А. Исследования сельскохозяйственной техники и обработка опытных данных / Г.А. Хайлис, М.М. Ковалев. – М.: Колос, 1994. – 169 с.

МАТЕМАТИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ФИЗИКО-МЕХАНИЧЕСКИХ ПАРАМЕТРОВ СРЕДЫ ПЛОДА ДЫНИ И ОГУРЦА

***Аннотация:** Разработана математическая модель, отражающая физико-механические параметры среды плода дыни и огурца по определению основных характеристик прочности.*

***Ключевые слова:** плод, семена, текучесть, скорость распространения продольных волн плода, параметры среды плода.*

MATHEMATICAL MODELING OF PHYSICO-MECHANICAL PARAMETERS OF ENVIRONMENT SEED MELONS AND CUCUMBERS

***Abstract:** A mathematical model that reflects the physical and mechanical parameters of the medium melons and cucumbers seed of the basic strength characteristics.*

***Key words:** seed, seed, yield, propagation velocity of longitudinal waves seed, seed environmental variables.*